

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Mål och myndighet- en effektiv styrning av jämställdhetspolitiken, SOU 2015:86

Socialdepartementets diarienummer S2015/06451/JÄM

Försäkringskassans synpunkter på utredningens förslag följer rubrikerna i kapitel 13, *Överväganden och förslag*.

Förslag till utgångspunkter för jämställdhetspolitiken

Generellt instämmer Försäkringskassan med att jämställdhetspolitiken ska styras på samma sätt som myndigheter och verksamheter styrs i övrigt.

Förslaget att ha ett livscykelperspektiv och ett intersektionellt förhållningssätt är bra, men också utmanande utifrån ett styrperspektiv. Det synliggör behovet av jämställdhetsfrämjande aktiviteter inom många olika områden och på många olika plan för att realisera de jämställdhetspolitiska målen. Samtidigt ställer det krav på större samordning med andra tvärssektoriella politikområden så som funktionshinder-, barnrätts- och migrationspolitiken. Det senare skulle Försäkringskassan gärna se att utredningen hade utvecklat lite mer. Ett intersektionellt förhållningssätt i implementeringen av jämställdhetspolitiken kräver också en intersektionell politisk styrning i högre grad. Inte minst är det viktigt för de myndigheter som har instruktionsbundna uppdrag för flera tvärssektoriella politikområden.

Förslag till mål för jämställdhetspolitiken

Vi ställer oss positiva till förslaget om ett övergripande mål och fem delmål för jämställdhetspolitiken.

Det nya delmålet om jämställd hälsa, vård och omsorg har nära kopplingar till de rättigheter som ligger till grund för stora delar av socialförsäkringen och kan på så sätt förtydliga kopplingen mellan jämställdhetspolitiken och Försäkringskassans uppdrag.

En viktig aspekt att lyfta fram i delmål 5, mäns våld mot kvinnor, som Försäkringskassan saknar i utredningen är den särskilda våldsutsatthet som kvinnor och män med funktionsnedsättning är utsatta för. Hot om och upplevelser av våld sträcker sig vidare än det relationsrelaterade våldet mellan

två partners, det finns även mellan omsorgsgivare- och mottagare där studier visar att kvinnor med funktionsnedsättning är särskilt utsatta.

Hur ska myndigheternas ansvar för att verka för de jämställdhetspolitiska målen säkras?

Utredningen föreslår att alla myndigheter ska ha ett uppdrag att integrera ett jämställdhetsperspektiv i sina verksamheter senast den 31 december 2017, antingen via respektive myndighets egen instruktion eller genom särskilda uppdrag. Samtidigt tillstår utredningen att det inte finns några effektutvärderingar av strategin jämställdhetsintegrering, trots att den har varit etablerad sedan 1995. Det senare signalerar att den till synes enkla strategin att integrera ett jämställdhetsperspektiv i alla beslut på alla beslutsnivåer är svår att följa upp och utvärdera effekterna av. Det vittnar även Försäkringskassans egen erfarenhet om.

Sedan 1998 har det i Försäkringskassans (och tidigare Riksförsäkringsverkets) instruktion funnits ett generellt krav att verksamheteten ska ha ett integrerat jämställdhetsperspektiv. Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) gjorde en granskning av Försäkringskassans arbete med mänskliga rättigheter där främjandet av jämställdhetsperspektivet var en del av granskningskriterierna. ISF konstaterade att trots kravet på ett jämställdhetsperspektiv i verksamheten är det inte ett förhållningssätt som genomsyrar myndighetens arbetssätt, med undantag för vissa perioder när regeringen kompletterat det instruktionsreglerade uppdraget med specifika uppdrag i regleringsbrevet. Av granskningen framgår även att regeringens styrning och uppföljning har stor betydelse för i vilken utsträckning Försäkringskassan uppmärksammar och synliggör arbetet med tvärssektoriella politikområden i sin egen styrning.

Lärdomen är att en allmän uppmaning om att integrera ett jämställdhetsperspektiv i verksamheten inte säkert leder till handling i praktiken. I Försäkringskassans fall har det haft stor betydelse för arbetet med jämställdhetsintegrering att regeringen under de senaste åren förstärkt det instruktionsreglerade uppdraget genom att begära en handlingsplan och årliga redovisningar av arbetet.

Utredningens förslag om att regeringen ska ta fram resultatskrivelser och strategier för varje jämställdhetspolitiskt delmål ser vi positivt på, liksom vi välkomnar förslaget om att alla jämställdhetspolitiska delmål ska preciseras under respektive utgiftsområde. Tydligheten i regeringens jämställdhetsvision skulle då öka väsentligt för alla myndigheter som har ett generellt uppdrag att jämställdhetsintegrera sin verksamhet.

Det kan även vara bra med ett förtydligande från regeringen om syftet med en generell reglering av jämställdhetsintegrering exempelvis är att myndighetsutövning, information och service ska vara likvärdig för kvinnor och män, oberoende av en myndighets uppdrag. Det är helt legitimt ställda krav, men det är inte självklart att en helt perfekt verksamhet utifrån dessa krav har någon effekt på de jämställdhetsproblem som jämställdhetsmålen

adresserar, eller att det är den mest effektiva insatsen. Det kommer sannolikt slå olika beroende på respektive myndighets kärnuppdrag.

Förslaget att annan statistisk redovisning än den officiella statistiken även bör vara könsuppdelad anser vi behöver preciseras för respektive myndighet. Det måste finnas ett tydligt syfte och användning av uppgifterna. I vissa fall kanske uppgifterna finns lätt tillgängliga på kön, medan i andra fall krävs utveckling av befintliga databaser. På Försäkringskassan sker kontinuerligt en utveckling för att synliggöra kön i all form av redovisning av verksamheten och erfarenheten är att det är ett resurskrävande arbete. Behovet av könsuppdelad icke officiell statistik i syfte att öka effektiviteten i styrningen mot de jämställdhetspolitiska målen bör kunna omhändertas genom tydliga krav i regleringsbrev för respektive myndighet och inte formuleras som ett allmänt uppdrag.

Arbetet med jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet

Att Regeringskansliet relaterar till de jämställdhetspolitiska målen i budgetarbetet, i arbetet med regleringsbrev och i myndighetsdialogen anser vi stärker förutsättningarna för att regeringens myndigheter till fullo ska lyckas med att integrera ett jämställdhetsperspektiv i sina verksamheter. Ofta är jämställdhetsperspektivet bara en av många dimensioner på ett problem och då är det viktigt att regeringen förtydligar att perspektivet är relevant, annars är risken stor att myndigheterna själva också förbiser sambandet och behovet av jämställdhetsåtgärder.

Försäkringskassan är positiv till att utvärderingsmyndigheter eller tillsynsmyndigheter får i uppdrag att granska myndigheters implementering av jämställdhetsintegrering likväl som utvärdera effekterna av det. Inte minst är det viktigt att reda ut hur reformer och regeländringar samverkar med särskilda jämställdhetssatsningar, respektive jämställdhetsintegrering av myndigheter, för att bidra till att de jämställdhetspolitiska målen uppfylls.

Förslag på uppgifter och organisation för jämställdhetspolitiken på nationell nivå

Försäkringskassan har inga synpunkter på förslaget om att inrätta en jämställdhetsmyndighet. Däremot kan Försäkringskassan konstatera att det myndighetsstöd som funnits tidigare för att integrera ett jämställdhetsperspektiv i verksamheten, JämStöd och Jämi, samt nuvarande stöd från JiM-enheten på det Nationella sekretariatet för genusvetenskap, fyller en viktig funktion så till vida att det ger möjlighet för erfarenhetsutbyte mellan myndigheter och en plattform för att inhämta baskunskaper i jämställdhet och genus.

Baksidan av temporärt inrättade stöd är att lärandet och metoderna för jämställdhetsintegrering inte utvecklas över tid, utan varje ny stödfunktion börjar om från början. För myndigheter som nyligen fått uppdraget att integrera ett jämställdhetsperspektiv i sin verksamhet behöver inte detta vara något

problem, men för dem som haft uppdraget över lång tid kan bristen på kontinuitet i stödet vara frustrerande, liksom bristen på uppföljning, utvärdering och forskning på effekter av jämställdhetsintegrering. Oberoende vilken skepnad stödet till myndigheter får i framtiden, är det viktigt att den stödfunktionen knyter till sig forskare på området med målsättningen att utveckla evidensbaserade metoder för jämställdhetsintegrering.

Beslut om detta yttrande har fattats av Ann-Marie Begler i närvaro verksamhetsområdeschef Ylva Bernrup och verksamhetsutvecklare Therese Borrman, den senare som föredragande.

Ann-Marie Begler

Therese Borrman